DOI No: <http://dx.doi.org/10.29228/Joh40248>

Makale Türü: Araştırma makalesi
Geliş Tarihi: 21.10.2019
Yayın Tarihi: 31.12.2019

Article Type: Research article
Submitted: 21.10.2019
Publishing date: 31.12.2019

Atıf Bilgisi / Reference Information

Bulut, S. (2019). Giresun İli Dereli, Eynesil ve Görele İlçeleri Ağızlarından Derleme Sözlüğü'ne Katkılar. *Journal of History School*, 43, 1919-1942.

GİRESUN İLİ DERELİ, EYNESİL VE GÖRELE İLÇELERİ AĞIZLARINDAN DERLEME SÖZLÜĞÜ'NE KATKILAR¹

Serdar BULUT²

Öz

Türkiye Türkçesi ağızlarının dil özelliklerini ve kelime yapılarını belirlemede derleme çalışmalarının payı büyüktür. Derleme çalışmaları sayesinde yok olmak üzere olan birçok yöresel hazine gün yüzüne çıkmıştır. 1932 yılında kurulan Türk Dili Tetkik Cemiyeti'nin önderliğinde “Türkiye’de Halk Ağzından Söz Derleme Dergisi” ortaya çıkarılmıştır. Bu dergi kapsamında 150 binden fazla kelime derlenerek 1939-1949 yılları arasında yayımlanmıştır. Bunun akabinde Türk Dil Kurumu derleme çalışmalarına devam etmiş ve 1952 yılında başladığı yolculuk sonucunda 450 bin kelime derlenmiştir. Kurum eski ve yeni malzemeleri birleştirerek 1963-1979 yılları arasında “Derleme Sözlüğü”nü meydana getirmiştir. Bu sözlük günümüzde Türkiye Türkçesi ağızları söz varlığını ortaya koyan en temel eser hüviyetindedir. Özellikle ağızların zamana ve mekâna karşı dirençsiz olduğunu varsayarsak, ağızlarla ilgili çalışmaların artarak devam etmesi neticesinde Derleme Sözlüğü de zenginleşecektir. Bu çalışmamızda Çepni Türklerinin hüküm sürdüğü Dereli, Eynesil ve Görele ilçeleri ile köylerindeki yöresel kelimeler ortaya çıkarılmaya çalışılacaktır. Ağız özelliklerini koruyan Çepnilerden yapılan derlemeler sonucunda elde edilen malzemelerden, Derleme Sözlüğü’nde bulunmayan, bulunuyorsa da Dereli, Eynesil ve Görele ilçeleri ağızlarına ait olduğu belirtilmeyen ya da Derleme Sözlüğü’nde bulunmasına rağmen farklı anlamlar taşıyan kelimeler gün yüzüne çıkarılmaya çalışılacaktır. Bu kelimeler ilgili başlıklar altında ayrı ayrı ele alınacak ve anlamlarıyla beraber verilmeye çalışılacaktır. Çalışmamızın temel amacı, Türk Dil

¹ Bu çalışma “1. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu (Asoscongres 2016)”nda sunulan sözlü bildirinin genişletilmiş ve gözden geçirilmiş şeklidir.

² Doç. Dr. Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, serdar.bulut@alanya.edu.tr, [Orcid: 0000-0001-6286-4873](https://orcid.org/0000-0001-6286-4873)

Kurumu'nun hazırladığı Derleme Sözlüğü'ne, Giresun şehrinin ilçeleri olan Dereli, Eynesil ve Görele ağzlarından küçük de olsa bir katkıda bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Dereli Ağzı, Eynesil Ağzı, Görele Ağzı, Derleme Sözlüğü, Türkiye Türkçesi Ağzıları, Çepniler, Ağızlar

Supplements of Giresun Province Dereli, Eynesil and Gorele Districts Dialect to the Dictionary of Word Collection (Derleme Sozlugu)

Abstract

The share of compilation studies is very great in determining the word structure and language features of Turkey Turkish dialects. Thanks to the compilation studies, many local treasury which was about to be destroyed revealed. Under the leadership of the Turkish Language Research Society which was founded in 1932, Collected Words from Colloquial Language in Turkey "Türkiye'de Halk Ağzından Söz Derleme Dergisi" was revealed. Under this journal, more than 150 thousand words were compiled and published between the years 1939-1949. Subsequently, the Turkish Language Association continued its compilation and in the year 1952, 450 thousand words were compiled. Combining old and new materials, Institution prepared "Compile Dictionary" between the years 1963-1979. This dictionary is one of the most basic works in Turkey Turkish dialects. Especially, assuming that dialects having low resistance against to time and space, as a result of the continuing increase in the studies related to dialects "Compiling Dictionaries" will prosper. In this study, Chepni Turkish (one of the 24 Oguz Turks tribes) dominated the province of Dereli, Eynesil and Görele and words in the local village will be examined. As a result of word collection made from Chepnis, word collections which do not existed in the dictionary, or if there is a word and not mentioned as belonging to the city of Dereli, Eynesil and Görele or the words with different meanings despite being included in the compilation dictionary will be explored. These words will be discussed separately under their respective headings and it will be given with their meaning. The main purpose of the study is to make a small contribution from the districts of the city of Giresun Dereli, Eynesil and Görele Dialects to the Compilation dictionary prepared by The Turkish Language Institute.

Key Words: Dereli Dialects, Eynesil Dialects, Görele Dialects, Compilation Dictionary, Turkey Turkish Dialects, Chepnis, Dialects

GİRİŞ

Çalışmamıza konu olan Giresun şehri Çepni Türklerinin yaşadığı önemli coğrafyalardan biridir. Araştırmalara göre, Türk ya da Türklükle münasebeti olan topluluklar milat öncesi VIII. yy.'dan itibaren Doğu Karadeniz ve çevresini yurt edinmeye başlamışlardır. Ancak bölgenin siyasi ve demografik bakımdan tam

anlamıyla Türklerin eline geçmesi 1071 sonrasındaki süreçte olmuştur. Osmanlı öncesi dönemde Doğu Karadeniz'de Trabzon dışındaki birçok bölge Türk hâkimiyetine girmişken Fatih Sultan Mehmet devrinde buraların da fethedilmesiyle bölgede siyasi birlik sağlanmış ve Türk nüfusu bölgede tamamen hâkim hale gelmiştir (Tellioğlu 2007: 654; Tekin ve Cantürk, 2019a: 811; Tekin ve Cantürk, 2019b: 839). Öncelikle bu Türk bölgesini oluşturan önemli yerleşimlerden üçüyle alakalı bilgiler vermek yerinde olacaktır.

Görele Dereli ve Eynesil İlçeleriyle İlgili Bilgiler

Harita-1: Dereli, Görele ve Eynesil İlçelerinin Konumu

Dereli: Çepni Türklerinin yurdu olan Dereli, Giresun'un 15 ilçesinden biridir. Giresun ilinin güneyindeki Dereli'nin merkeze uzaklığı 32 km'dir. Dereli 1926'da nahiye, 1 Nisan 1958 yılında da ilçe olmuştur. İlçe nüfusu 21 bin civarındır.

Eynesil: Giresun'un Trabzon sınırındaki en son ilçesi olan Eynesil'in merkeze uzaklığı 75 km'dir. Giresun Türkmen Çepnileri'nin yurdu olan Eynesil, önceleri Trabzon'a bağlı bir köy iken, Cumhuriyet'in ilanı ile Görele ilçesine bağlanmıştır. Eynesil, 1 Nisan 1960'da ilçe olmuştur. Nüfusu 13 bin civarındır.

Görele: Türkmen Çepnilerinin yurdu olan Görele, Giresun'un ilk ilçelerindendir. Merkeze uzaklığı 63 km olan ilçenin toplam nüfusu 31 bin civarındır. Bugün kemençenin başkenti olan yörenin geçim kaynağı fındıktır. Çepni folklorik özellikleri ilçede yaşatılmaktadır.

Ağızlar, Derleme Sözlüğü ile Giresun İli ve Yöresi Ağızları

Ağızlar, dil çalışmalarına kaynaklık eden önemli hazinelerdir. Türkçe Sözlük'te "Aynı dil içinde ses, şekil, söz dizimi ve anlamca farklılıklar

[1921]

gösterebilen, belli yerleşim bölgelerine veya sınıflara özgü olan konuşma dili (TS: 44)” olarak tanımlanan ağız kavramı Ahmet Buran’ın Türklük Bilimi Terimleri Sözlüğü’nde ise “Bir dil alanı içinde yer alan farklı konuşma biçimlerinden her biri (Buran, 2015)” şeklinde tarif edilmiştir. Ağız kavramını Zeynep Korkmaz: “bir dilin veya bir lehçenin yazı diline oranla ve çoğunlukla ses, bazen de şekil, anlam ve söz varlığı bakımından birbirinden az çok ayrılan konuşma biçimleri (2010: 11- 12)” şeklinde açıklarken Muharrem Ergin ise “bir şive içinde mevcut olan ve söyleyiş farklarına dayanan küçük kollar, bir memleketin çeşitli bölge ve şehirlerinin kelimeleri söyleyiş bakımından birbirinden ayrı olan konuşmaları (2012: 10)” şeklinde açıklamıştır. Bu şekillerde açıklanan ağızlar, aynı ilin ilçeleri, köyleri arasında dahi çeşitlilikler göstermeleri açısından bir dil için çok önemli kaynaklardır ve bu çeşitliliğin doğurduğu söz varlıklarının kayıt altında tutulması da aynı derecede önemlidir (Tekin ve Cantürk, 2014: 34).

“Ağızlar şüphesiz ait olduğu dilin zengin birer hazineleridir. Dilin içerisinde o gün olmayan çok kelime ağızlarda varlığını devam ettirebilmektedir (Yavuz ve Telli, 2013: 400).” 1867 yılında Avrupalı doğubilimcilerin başlattığı Türkiye Türkçesi ağızları araştırmaları özellikle 1940’tan sonra yerli araştırmacıların da alana girmesiyle hatırı sayılır bir biçimde artmıştır” (Erdem ve Bölük, 2011: 408). “Ancak hâlâ birçok bölgedeki ağızlar çalışılmamış ve derlenmeyi beklemektedir. Derlenen yerlerde de elde edilen malzeme derlenen kayıtlarla sınırlı kalmış, ağızların zengin malzemesinden kayıt altına alınamayan birçok veri araştırmacılar tarafından tespit edilmeyi beklemektedir” (Erdem vd., 2009: 2523; Bulut, 2017: 10).

Ağızlar, filoloji çalışmaları için önemli bir kaynak durumundadır. Dilin fonetik ve morfolojik özelliklerinin ortaya konmasında, bütünüyle söz varlığının belirlenmesinde muhakkak ağızlara başvurulması gerekmektedir. Ayrıca ağızlar bir milletin tarihine, kültürüne dair bilgilere ulaşılmasında kaynak durumundadır (Telli ve Bulduk, 2019: 99). Bu önemli kaynaklar, günümüzde okuryazar oranın artması, köyden şehre olan göçler ve teknolojinin hızla yayılması ve gelişmesiyle yazı dilinde olmayan fakat ağızlarda yaşayan kelimeler unutulmaya yüz tutmuş ve kullanılmamaya başlamıştır (Topal, 2018: 292). Radyo, televizyon ve dijital gelişmelerin etkisiyle tamamen yok olacağı düşünülen ağız kelimelerinin biran önce toplanarak kayıt altına alınması büyük önem taşımaktadır.

Türkiye Türkçesi ağızları Türkçenin söz varlıklarının tespiti bakımından oldukça önemlidir. Ağızlarda dilimize ait keşfedilmemiş birçok kelime bulunmaktadır. Bu kelimelerin tespit edilmesi Türkçenin söz varlığına önemli katkı sağlayacaktır (Telli, 2017: 135). Geçmiş yıllarda

bunun bir ön ayağı olarak Atatürk tarafından 1932 yılında Türk Dili Tetkik Cemiyeti adıyla kurulan ve daha sonra adı Türk Dil Kurumu olan Kurum, Anadolu'nun farklı bölgelerinden 150 binden fazla kelimeyi derleyerek yazıya aktarmıştır. Bu kelimeler Türkiye'de Halk Ağzından Söz Derleme Dergisi'nde 1939-1949 yılları arasında yayımlanmıştır. Daha sonra 1952'de Türk Dil Kurumu tarafından ağızlardan kelime derleme çalışmalarına başlanmıştır ve sekiz yılda toplam 450 bin kelime derlenmiş ve bu kelimeler yazıya aktarılmıştır. "Tüm bu eski ve yeni malzemeler birleştirilerek 1963-1979 yılları arasında "Derleme Sözlüğü" meydana getirilmiştir (Akar, 2006: 42)."

Giresun İli ve Yöresi Ağızları

Giresun ili ve yöresi ağızları, ağızlarla ilgili ilk çalışmaları meydana getiren Ahmet Caferoğlu'nun 1959 yılında yaptığı tasnife göre Kuzeydoğu Anadolu Ağızları içinde yer alırken (Buran, 2011: 43), E. Piet Kral'ın tasnifinde ise Orta Karadeniz Ağız Grubu (Buran, 2011: 44) içerisinde gösterilmektedir. Leyla Karahan'ın tasnifinde ise Batı Grubu Ağızları içinde V. (Şebinkarahisar ve Alucra hariç) ve VI. (Şebinkarahisar ve Alucra) alt grupta gösterilmektedir (Karahan, 2014: 117). Giresun ağızı, Karadeniz bölgesinde özellikle Ordu ağızı ile yakın benzerlikler gösterirken bahsedilen Şebinkarahisar, Alucra ve Çamoluk ilçelerinin ağızları ise daha çok Gümüşhane, Erzincan ve Sivas Ağızları ile benzerlik göstermektedir (Tekin ve Cantürk, 2014: 55).

Son ağız sınıflandırmasını yapan Leyla Karahan'a göre Giresun ağızını da içine alan Batı Grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler şunlardır:

➤ Bu ağızlarda ilerleyici benzeşme, gerileyici benzeşmeden daha kuvvetlidir. Bu sebeple tek şekilli birçok ek uyuma tâbi olmuştur (*varıdı, yaparқан*)

➤ "ë > i" değişmesi bütün Anadolu ağızlarında görülmekle beraber bu ağızlar kadar yoğun değildir (*virme*).

➤ "r, l" ünsüzleri önündeki ünlü türemesi hadisesi, bu ağızlarda düzenli ve kurallıdır (*ilimon*).

➤ "g, ğ" ünsüzleri, iki ünlü arasında ve hece sonunda sızıcılaşır (*bağır-, değ-*).

➤ "k > g, ƙ- > ğ- ve t- > d-" değişmelerindeki yoğunluk da, bu ağızlarda fazladır (*geçi, ğız, daş*).

➤ Arka ve orta damak ünsüzü "ñ", korunmuştur (*deñiz*).

➤ Zamir kökenli teklik 1. ve 2. Şahıs ekleri ile bildirme ekleri dar ünlülüdür. Bu ekler çokluk 2. şahısta "-sınız / -sınız / suñuz / -süñüz" şeklindedir (*gelirim, gelirsiz, gelirsiz*).

- Çokluk 2. şahıs iyelik eki ve iyelik kökenli şahıs eki, Doğu Grubu ağızlarında olduğu gibi büzülme ile yapısını değiştirmemiştir (*babañız, geldiñiz*).
- Duyulan geçmiş zaman eki çok şekillidir (*olmuş, gelmiş*).
- Şimdiki zaman eki genellikle geniş ünlüdür (*geliyo, geliye*). Bölgenin doğusunda dar ünlülü şimdiki zaman ekleri kullanılan ağızlar da bulunmaktadır (*geliy*).

Giresun ili ve yöresi ağızları Bulut (Bulut, 2013)'un çalışmasına göre ağız çalışması yapılan yerler konumundadır. Gülensoy ve Alkaya (Gülensoy ve Alkaya, 2011)'nın çalışmasına göre de yine Giresun ve ilçeleri üzerine ağız çalışmaları yapılmıştır. Burada tüm çalışmaları almayacağız ama yöreyle alakalı yazılmış 2 adet ağız kitabı aşağıdaki gibidir:

- Demir, Necati ve Aydoğdu, Özkan (2008). *Giresun İli ve Yöresi Ağızları (Tarih-Dil İncelemesi-Metinler-Sözlük)*, Giresun: Giresun Valiliği Yayınları.
- Tekin, Feridun ve Cantürk, Samet (2018). *Giresun ve Yöresi Ağız Sözlüğü*, İstanbul: Arı Sanat Yayınevi.

YÖNTEM

Çalışmamız yapılırken Giresun'un Dereli, Eynesil ve Görele ilçe merkezleri, köyleri ve mahallelerinde saha gezileri yapılmış ve bu gezilerde Derleme Sözlüğü'nde mevcut olmayan sözcükler kaynak kişilerden derlenmiştir. Derlenen sözcükler kendi içerisinde öncelikle ilçelere göre ayrılacaklardır. Daha sonra sözcükler “Derleme Sözlüğü'nde Bulunmayan Kelimeler”, “Derleme Sözlüğü'nde Olmalarına Rağmen Anlamı Farklı veya Eksik Verilenler ile Yazılışları Farklı Olan Kelimeler” ve “Derleme Sözlüğü'nde Giresun Ağızlarında Kullanıldığı Anlamıyla Kullanılan Fakat Giresun Ağızlarına Ait Olduğu Belirtilmeyen Kelimeler” şeklinde kendi aralarında tasnif edileceklerdir. Bu tasnif edilen kelimeler “isim, sıfat, fiil, edat, bağlaç, beddua, deyim” gibi özelliklerine göre kendi içlerinde ayrı ayrı ele alınacaklardır. Sözcük türleri oluşturulurken bağlamda kullanımları farklı olabileceği için zarflar dikkate alınmayacaktır. Diğer sözcük türleri de kendi içlerinde terminolojik olarak ilgili oldukları alanlara göre ayrıştırılarak ele alınacaktır.

İNCELEME

A. GÖRELE İLÇESİ AĞIZLARINDA TESPİT EDİLEN KELİMELE

1. Derleme Sözlüğü'nde Bulunmayan Kelimeler

a.) İsimler

Ay ve Mevsim, Gün ve Vakit İsimleri

üzüm ayı: Ekim, Kasım ayı.

zêlê³: Akşam.

zemheri ayı: Ocak ayı.

Alet/Eşya İsimleri

çeñçük: Kapı kilidi.

garalastik: Genel olarak köylerde giyilen bir çeşit lastik ayakkabı çeşidi.

mağzu: Evin dışındaki kiler, ambar.

medeniyet yıltarı:⁴ Kravat, boyunbağı.

meşebe: Su kabı, maşrapa.

mufgırığu: Hırdavat malzemesi.

nafa: Karayolu kamyonlarına verilen adlandırma.

nalgırığu: Hırdavat malzemesi (**bkz. mufgırığu**).

tömbelek: Dümbelek çalgısı.

Hayvan İsimleri

çıtdak böğcüğü: Ateş böceği.

golibiç: Karabatak.

oğol⁵: Yavru, arı yavrusu.

tivsi⁶: Balık yavrusu.

Alış-Verişle İlgili İsimler

çaşu: Alışveriş yapılan kalabalık yer, çarşı.

---

³ Bu sözcük, Feridun Tekin ve Samet Cantürk tarafından hazırlanan Giresun ve Yöresi Ağızlarından Derleme Sözlüğüne Katkılar isimli çalışmada “**zêle/zêlden**: Sonra, birazdan (Tekin ve Cantürk, 2014: 39)” şeklinde yer almaktadır. Anlam olarak da farklı olan sözcüğün çalışmada Görele ilçesi ağzına ait olduğu da belirtilmemiştir

⁴ **yıltar** sözcüğü Tarama Sözlüğü'nde “**yıltar (ıltar)**: Av köpeklerinin boyunlarına takılan ip, vesaire (TS/VI: 4584)” ve Derleme Sözlüğü'nde “**yıltar**: 1.Yular ipi. 2. Boyunbağı (DS/VI: 4274)” şeklinde geçmektedir.

⁵ Bu sözcüğe yazılış ve anlam bakımından benzer bir sözcük, Derleme Sözlüğü'nde “**oğul**: Arıların baharda çıkardığı yavrular (DS/V: 3271)” şeklinde geçmektedir. “**oğol**” şeklindeki kullanım Derleme Sözlüğü'nde mevcut değildir.

⁶ Bu sözcük, Feridun Tekin ve Samet Cantürk tarafından hazırlanan Giresun ve Yöresi Ağızlarından Derleme Sözlüğüne Katkılar isimli çalışmada “**tivsi/tirsi**: Balık yavrusu (Tekin ve Cantürk, 2014: 39)” şeklinde yer almaktadır. Fakat Görele ilçesi ağzına ait olduğu belirtilmemiştir.

ismallama: 1. Çarşıya veya pazara giden kişiye verilen sipariş. 2. Özel yapım herhangi bir eşya.

Doğayla İlgili İsimler

alayı: Yaprak.

şavultu: Gürültülü ve yankılı ses.

Yiyecek/İçecek İlgili İsimler

gatu⁷: Ayran veya ekmeğin yanındaki ikinci yiyecek ve içeceklerin genel adı.

pirişli: Karadeniz yöresine has pancar (karalahana) yemeği, pirinçli.

turçu: Turşu.

Meslek İsimleri

toplayıcı: Dilenci.

Bitkiyle İlgili İsimler

garduf⁸: Patates.

merulcan: Dikenli sarmaşığın ucu.

Organ İsimleri

gafan pekmezi: Kafadaki kan.

göz gapcū: Kirpik.

Diğer İsimler

aşki: Herhangi meydana gelen bir olayının nedeninin ortaya çıkması.

çıtdak: Kıvılcım.

gasıt: Yalandan, şakadan bir şey söylemek.

mācir⁹: Muhacir, göçmen.

mayış: Maaş, aylık.

nalgun: Taşınırken ödenen ücret, nakliye geçiş ücreti.

---

⁷ Bu sözcüğe benzer bir sözcük, Derleme Sözlüğü'nde "**gath/gatik**: 1. Bir şeye karıştırılan şey, katık; 2. Ayran (DS/III: 1935)" şekillerinde yer almaktadır. Aynı sözcük, Feridun Tekin ve Samet Cantürk tarafından hazırlanan Giresun ve Yöresi Ağızlarından Derleme Sözlüğüne Katkıları isimli çalışmada "**gatik**: Ayran (Tekin ve Cantürk, 2014: 43)" şeklinde yer almaktadır. Mevcut çalışmalarda sözcüğün Görele ilçesi ağızına ait olduğu belirtilmemiştir.

⁸ Bu sözcüğe hem anlam hem de yazılış bakımından benzeyen bir sözcük, Derleme Sözlüğü'nde "**kardof**: Patates (Korzaf-Şiran/Gümüşhane) (DS/IV: 2658, 2672)" şeklinde yer almaktadır. "**garduf**" şeklindeki kullanım Derleme Sözlüğü'nde mevcut değildir.

⁹ Bu sözcüğe hem anlam hem de yazılış bakımından benzeyen bir sözcük, Derleme Sözlüğü'nde "**mācur**: Göçmen (Bereketli-Tavas/Denizli) (DS/IV: 3099)" şeklinde geçmektedir. Sadece ikinci hecede "i" "u" değişimi mevcuttur.

uyku semetesi: Uyku sersemliği, uyku semesi, uykulu.

b.) Fiiller

cufarlanmak: Zehirlenmek.

ēsük görmek: 1. Evlenecek olan kişilerin ihtiyacını karşılamak. 2. Evin eksiklerini gidermek.

fıştmak: Kaldırıp atmak.

garcaşturmak¹⁰: Olacak işi bozmak, karıştırmak.

ğayda vurmak: Çalgı aletiyle şarkı, türkü söylemek.

küskülemek: 1. Bir şeyi sopayla veya elle ileri doğru itelemek; 2. Gaza getirmek; 3. Kendi fikirlerini başkasına söyletmeye çalışmak.

mangır etmemek: Değersiz olmak, ucuz.

mırık dememek: Ağzı sıkı olmak.

moğuş moğuş kokmak: Ekşi ekşi kokmak.

piykırmak: bkz. piykamak.

piykamak: Toprakta veya karda kaymak.

sıbartdamak: Gömlek vb. elbiselerin kolunu yukarı katlamak, kıvrırmak, sıvamak.

tulkurmak: Şişmek.

üzmek¹¹: Koparmak, çözmek.

yartaklanmak: Yağcılık yapmak, yalakalık.

yuğlamak¹²: Döndürerek ileriye götürmek, yuvarlamak.

c.) Sıfatlar

mıskiçti: Cimri.

mükgem¹³: Sağlam, sağlamlaştırılmış, muhkem. 2. Çok güzel, şahane.

ağuşuk: Yarı açık.

çetevez: Yaramaz.

datduk: Sevimli, tatlı.

felfeşir: Gözleri parlayan, uyanık.

fötdek: Gözleri büyük olan.

¹⁰ Bu sözcükle aynı kökten doğan bir sözcük Derleme Sözlüğü'nde "**garcaşmak:** Karışmak, birbirine girmek: Ortalık bir garcaştı ne olduğunu bilemedim (Ordu, Nefsiköseli-Görele/Giresun, Utav-Yusufeli/Artvin, Ermenek/Konya)" şeklinde yer almaktadır. Fakat "**garcaşturmak**" sözcüğü, Derleme Sözlüğü'nde mevcut değildir.

¹¹ Bu sözcük, Tarama Sözlüğü'nde "**üzmek:** Koparmak, kırmak, kesmek, bozmak, ayırmak, uzaklaştırmak. 2. Yüzmek" şeklinde geçmektedir.

¹² Bu sözcük bölgede "**yulamak/yulamak**" şekillerinde de kullanılmaktadır. (MDD).

¹³ Bu sözcük, Feridun Tekin ve Samet Cantürk tarafından hazırlanan Giresun ve Yöresi Ağızlarından Derleme Sözlüğüne Katkılar isimli çalışmada "**mükgem:** Sağlam, kuvvetli (Tekin ve Cantürk, 2014: 38)" şeklinde yer almaktadır. Fakat sözcüğün Görele ilçesi ağzına ait olduğu belirtilmemiştir.

gagaliç: Biçimsiz, tipsiz, şekilsiz.
helenpir: Fiyatı düşük, kelepir, külistür.
mendabur: Aşırı derecede pis, kötü insan.
moğuş: Ekşi.
sıypuk¹⁴: Delirmiş, aklını yitirmiş kimse.
yambul: Yamuk.
yuncak¹⁵: Yıkanacak olan.
dimdiğrek: Dümdüz.
tıkılak¹⁶: Küçük, yuvarlak şeyler.
tığyoz: Geçimsiz, aksi kimse.
tiğrek: Titiz, işkilli.
türmedağan: Çok dağınık, darmadağın.
nasıranlı: İnatçı.
nifi: Anayı babayı dinlemeyen, hayırsız.
oğluk: Kalabalık olmayan, تنها.
zerzembil: Darmadağın.

d.) İkilemeler

gararbazar¹⁷: Ölçmeden, tartmadan, tahmini olarak.
tersingic: Geri geri, tersine.

---

¹⁴ Bu sözcük, Feridun Tekin ve Samet Cantürk tarafından hazırlanan Giresun ve Yöresi Ağızlarından Derleme Sözlüğüne Katkılar isimli çalışmada “**sıypuk:** Deli, delirmiş (Tekin ve Cantürk, 2014: 39)” şeklinde geçmektedir. Fakat sözcüğün Görele ilçesi ağzına ait olduğu belirtilmemiştir.

¹⁵ Bu sözcük, Feridun Tekin ve Samet Cantürk tarafından hazırlanan Giresun ve Yöresi Ağızlarından Derleme Sözlüğüne Katkılar isimli çalışmada “**yuncak:** Deli, delirmiş (Tekin ve Cantürk, 2014: 39)” şeklinde yer almaktadır. Fakat sözcüğün Görele ilçesi ağzına ait olduğu belirtilmemiştir.

¹⁶ Bu sözcüğe anlam ve kullanım bakımından yakın olan bir sözcük, Derleme Sözlüğü’nde yine Giresun ve köyleri ağızlarına ait olarak “**tıkıl:** Küçük parça, tane (DS/III: 3912)” şeklinde yer almaktadır. Fakat “**tıkılak**” biçimindeki kullanım Derleme Sözlüğü’nde yoktur. Bu durum yörede sözcüğün farklı kullanımlarının olduğunu gösterir.

¹⁷ Bu sözcüğe hem anlam hem de yazılış bakımından benzeyen sözcükler, Feridun Tekin ve Samet Cantürk tarafından hazırlanan Giresun ve Yöresi Ağızlarından Derleme Sözlüğüne Katkılar isimli çalışmada “**gararbazara:** Aşağı yukarı, göz kararı (Tekin ve Cantürk, 2014: 37)” şeklinde yer alırken Erol Topal tarafından hazırlanan Giresun Eynesil Ağzından Derleme Sözlüğü’ne Katkılar isimli çalışmada “**garabazar:** Yaklaşık olarak, tam ölçüsünde olmayan (Topal, 2018: 293)” şeklinde yer almaktadır. Fakat “**garabazara**” biçimindeki kullanım Derleme Sözlüğü’nde mevcut değildir. Bu durum yörede sözcüğün farklı şekillerde kullanıldığını göstermektedir. İki çalışmada da sözcüğün Görele ilçesi ağzına ait olduğu belirtilmemiştir.

e.) Deyimler ve Benzetmeler

ğalbi pıyır pıyır etmek: Mutluluktan uçmak.

hoşmak¹⁸ ağaz: Gevşek, gevrek ağızlı.

ıyım sıyım olmak: Darmadağın olmak

kıyın kıyın¹⁹ gitmek: Görmesi istenilmeyen insanlara görünmeden habersizce uzaklaşmak.

mangır²⁰ gibi hava: Kuru, ayaz hava.

mezer kaçgunu: Zayıf, benzi solmuş kişileri aşağılamak ve iğnelemek için söylenmektedir.

f.) Edatlar:

haşimdi: Az önce, biraz önce.

kēri: Sonra.

g.) Beddualar

sinin gümbürdesin: Mezarın dağılsın.

2. Derleme Sözlüğü'nde Olmasına Rağmen Anlamı Farklı veya Eksik Verilenler ile Söylenişleri Sadece Ses Değişikliği Noktasında Farklı Olanlar
a.) İsimler

Yiyecek-İçeceklerle İlgili İsimleri

cırıtlı²¹: Pişi, Hamur kızartması (DS/II: 930).

aşgu: Yufka ekmek (DS/I: 353).

garamuk²²: Gelişmemiş fındık tanesi (DS/III: 1920).

¹⁸ Bu sözcük, Derleme Sözlüğü'nde deyim özelliğinden uzak şekilde “**hoşmak:** Sarımsaklı kuru fasulye ezmesi (Nefsiköseli-Görele/Giresun)” (DS/III: 2416) geçmektedir. “**hoşmak ağaz**” biçimindeki deyim şeklindeki kullanım Derleme Sözlüğü'nde mevcut değildir.

¹⁹ Bu sözcük, Derleme Sözlüğü'nde “**kıyın kıyın:** Kıyidan kıyidan yol değiştirerek gizli gizli (kaçmak için) (Düzce; Merzifon ve köyleri/Amasya)” şeklinde geçmektedir. Fakat “**kıyın kıyın gitmek**” biçimindeki kullanım Derleme Sözlüğü'nde mevcut değildir.

²⁰ Bu sözcük, Derleme Sözlüğü'nde “**mangır** (DS/IV: 3122)” şeklinde burada belirtilen anlamın dışında başka anlamlarıyla yer almaktadır. Fakat Derleme Sözlüğü'nde mevcut anlamıyla “**mangır gibi hava**” şeklinde bir kullanım yoktur.

²¹ Bu sözcüğe hem anlam hem de yazılış bakımından benzer bir sözcük, Feridun Tekin ve Samet Cantürk tarafından hazırlanan Giresun ve Yöresi Ağızlarından Derleme Sözlüğüne Katkılar isimli çalışmada “**cırıtta:** Kızgın yağda pişirilen ekmek hamurundan elde edilen yiyecek (Tekin ve Cantürk, 2014: 40)” şeklinde yer almaktadır. Fakat **cırıtlı**” biçiminde bir kullanım Derleme Sözlüğü'nde mevcut değildir. Bu durum yörede sözcüğün farklı şekillerde kullanıldığını göstermektedir. Mevcut çalışmada sözcüğün Görele ilçesi ağzına ait olduğu belirtilmemiştir.

²² Bu sözcük, Feridun Tekin ve Samet Cantürk tarafından hazırlanan Giresun ve Yöresi Ağızlarından Derleme Sözlüğüne Katkılar isimli çalışmada “**garamuk:** İçi boş, hastalıklı fındık

höşül: 1. Çayın dip kısmı. 2. Bulanık sıvı (DS/III: 2438).

İnsanla İlgili Özellikler

tay: Bebeklerin yeni yeni yürümeye başlayıp, denge sağlaması (DS/V: 3852)

cazu²³: 1. Geceleri mezardan çıkıp insanlara kötülük ettiğine inanılan yaratık, cadı. 2. Tuttuğunu koparan girişken ve becerikli bayanlar (DS/II: 87-871).

tekebızdık²⁴: Takla (DS/V: 3865).

oçak: Aile (DS/V: 3266).

Alet/Eşya İsimleri

çabula²⁵: Tabanı çivi ile çakılmış bir tür ayakkabı (GYAS: 82; Küçük, 2019: 164).

gelek: Kitap, defter yaprağı (DS/III: 1974).

gurna: Çeşme (DS/III: 2200).

tenge: Sepeti sırtta taşımaya yarayan ip (DS/V: 3880).

tüllük²⁶: Bahçelerde yağmur yağdığı zaman korunmak için altına sığınılan baraka (DS/V: 3990).

palan: 1. Bir tür minder. 2. Kalın örtü (DS/V: 3384).

Ay ve Mevsim İsimler

abul: Nisan ayı (DS/I: 32).

garagış ayı: Aralık ayı (DS/III: 1918).

Doğayla İlgili İsimler

obuz: Dar vadi (DS/V: 3262).

ürmek: Heyelan (DS/VI: 4071).

(Tekin ve Cantürk, 2014: 41)” şeklinde yer almaktadır. Mevcut çalışmada sözcüğün hem yukarıdaki anlamı yoktur hem de Görele ilçesi ağzına ait olduğu belirtilmemiştir.

²³ Bu sözcüğe hem anlam hem de yazılış bakımından benzer bir sözcük, Derleme Sözlüğü’nde “**cazi/cazgarısı**: Cadı, fitneci (DS/II: 870)” şekillerinde yer almaktadır.

²⁴ Bu sözcük, Derleme Sözlüğü’nde “**tekebızlık atmak**: Takla atmak (Görele / Giresun)” şeklinde geçmektedir. Yine Görele Ağzından tespit edilen sözcüğün “**tekebızdık**” şekli Derleme Sözlüğü’nde mevcut değildir.

²⁵ Bu sözcüğe hem anlam hem de yazılış yönünden benzer bir sözcük, Derleme Sözlüğü’nde “**çapula / cabula**: Kaba deriden yapılmış ucu sivri ve kıvrık ayakkabı, yemeni (DS/II: 1078-1079)” şeklinde yer almaktadır. “**çabula**” biçimindeki şekli Derleme Sözlüğü’nde mevcut değildir. Ayrıca bu sözcüğün Görele ilçesi ağzı veya Giresun ağzına ait olduğuyla ilgili herhangi bir bilgi de mevcut değildir.

²⁶ Bu sözcük, Derleme Sözlüğü’nde “**tüllük**: 1. Çoban kulübesi (Giresun ve köyleri); 2. Bağ kulübesi (Akköy-Söğüt/Muğla), 3. Çoban Çadırı (Görele, Tirebolu / Giresun)” şeklinde yer almaktadır. Bu kullanım ile Derleme Sözlüğü’nde yer alan kullanım arasında sadece ilk hecede “u” “ü” ses değişimi mevcuttur.

Diğer İsimler

çıtıl: Saç veya iplik gibi şeylerin düzgünlüğünün bozulması (DS/II: 1193).

göğnümsü: Yanık, yanmış, içinde ateş olan kül (DS/III: 2132, 2133).

Hayvan İsimleri

zaar: 1. Uyuz köpek. 2. Demek ki, boşuna değil anlamlarında kullanılır (DS/VI: 4342, 4343).

Bitkiyle İlgili İsimler

gozalak: Olgunlaşmamış, ham meyve (DS/III: 2112).

b.) Fiiller

tespermek: Üşüyerek ürpermek (DS/V: 3898).

cerlemek: Sinirlenmek, bağırmak (DS/II: 886).

çatmak²⁷: Sinirli bir şekilde, kavga çıkarmaya çalışmak, tartışmak (DS/II: 1092).

kakmak: 1. Boynuz ya da başla toslamak; 2. Yumruklamak (DS/IV: 2606; DS/VI: 4532).

gümbürdemek: Dağılmak (DS/III: 2221).

söykünmek: Ağırdan almak (DS/V: 3686).

sökütmek²⁸: Üstünü başını çıkartmak (DS/V: 3679).

üğrünmek: Hızlı yürüyememek, yan yan veya yuvarlanarak yürümek (DS/VI: 4062, 4784).

zeklenmek: Taklit etmek (DS/VI: 4359).

c.) Sıfatlar

dayança: Koruyucu, hami (DS/II: 1383, 1384, 1386).

doğuç: 1. Sivrilğini kaybetmiş, körelmiş. 2. Yüzü gülmeyen, asık suratlı (DS/II: 1533).

dömbek²⁹: İri, yuvarlak (DS/II: 1580).

²⁷ Bu sözcük, Feridun Tekin ve Samet Cantürk Cantürk tarafından hazırlanan Giresun ve Yöresi Ağızlarından Derleme Sözlüğüne Katkılar isimli çalışmada “**çatmak:** Kavga etmek için ters laflar söylemek (Tekin ve Cantürk, 2014: 41)” şeklinde yer almaktadır. Fakat Görele ilçesi ağızına ait olduğu belirtilmemiştir.

²⁸ Bu sözcük, Erol Topal tarafından hazırlanan “Giresun Eynesil Ağzından Derleme Sözlüğü'ne Katkılar” isimli çalışmada “**sökütmek:** Kıyafetlerini çıkarmak, soyunmak (Topal, 2018: 294)” şeklinde yer almaktadır. Fakat Görele ilçesi ağızına ait olduğu belirtilmemiştir.

²⁹ Bu sözcük, Erol Topal tarafından hazırlanan “Giresun Eynesil Ağzından Derleme Sözlüğü'ne Katkılar” isimli çalışmada “**dömbek:** İri, büyük (özellikle gözler için kullanılır) (Topal, 2018: 293)” şeklinde yer almaktadır. Fakat Görele ilçesi ağızına ait olduğu belirtilmemekle birlikte sözcük,

ehel: 1. İyi, güzel. 2. Usta (DS/III: 1689).

nezük: Tatlı (DS/IV: 3251).

d.) Edatlar

heri: Daha (DS/III: 2345).

e.) Deyimler ve Benzetmeler

got gafa³⁰: Büyük ve kalın kafalı, akılsız, salak (DS/IV: 2938).

f. Beddualar

soyka: Kötü kişi ve hayvanlar için “yerin dibine girsin” manasında kullanılan sıfat görünümlü beddua (DS/V: 3671, 3672).

3. Derleme Sözlüğü’nde Giresun Ağızlarında Kullanıldığı Anlamıyla Kullanılan Fakat Görele/Giresun Ağızlarına Ait Olduğu Belirtilmeyen Kelimeler

a.) İsimler

Alet/Eşya İsimleri

cember: Kadın başörtüsü (DS/VI: 4472, 4479)

tuluk: Yanak (DS/V: 3990).

peşgü³¹: Soba (DS/VI: 4646).

tam³²: 1. Evin çatısı, dam; 2. Ahır (DS/V: 3818).

Yiyecek/İçecek İsimleri

nardek³³: Sulandırılmış pekmez (DS/VI: 4605).

---

yazar tarafından “Derleme Sözlüğü’nde Bulunmayan Kelimeler” kategorisine alınmıştır. Fakat sözcük, Derleme Sözlüğü’nde başka anlamlarla yer almaktadır.

³⁰ Bu sözcük, Derleme Sözlüğü’nde “**kot kafa**: Kalın kafalı, akılsız (DS/IV: 2938)” şeklinde geçmektedir. “**got gafa**” biçimindeki kullanım Derleme Sözlüğü’nde mevcut değildir. Derleme Sözlüğü’nde sözcüğün Giresun il ve ilçelerine ait olduğu da belirtilmemiştir.

³¹ Bu sözcük, Derleme Sözlüğü’nde belirtildiğine göre Perşembe/Ordu ağzında “**peşgu**: soba” şeklinde yer almaktadır (DS/VI: 4646). “**peşgü**” biçimindeki kullanım Derleme Sözlüğü’nde mevcut değildir. İki sözcük arasında son hecede yer alan “**u**” “**ü**” değişimi mevcuttur.

³² Bu sözcüğün Derleme Sözlüğü’nde Tirebolu/Giresun ağzına ait olduğu belirtilirken Görele/Giresun ağzına ait olduğu belirtilmemiştir.

³³ Bu sözcük, Feridun Tekin ve Samet Cantürk tarafından hazırlanan Giresun ve Yöresi Ağızlarından Derleme Sözlüğüne Katkılar isimli çalışmada “**nardek**: Sulandırılmış pekmez vb. ekşi içecekler (Tekin ve Cantürk, 2014: 44)” şeklinde yer almaktadır. Fakat sözcüğün Görele ilçesi ağzına ait olduğu belirtilmemiştir.

Dinle İlgili İsimler

nabal: Günah, vebal (DS/VI: 4604).

b.) Sıfatlar

muhanet: Korkak, kadın yaradılışlı erkek (DS/IV: 3218).

tili: Yemek seçen kimse (DS/V: 3933).

B.) DERELİ İLÇESİ AĞIZLARINDA TESPİT EDİLEN KELİMELE

1. Derleme Sözlüğü'nde Bulunmayan Kelimeler

a.) İsimler

Alet/Eşya İsimleri

sabliye: Kepçe.

ateş başı: Şömineye benzeyen fakat şömineden daha büyük olan ateş yakma yeri.

cam ışığı: Gaz lambası.

Hayvan İsimleri

cavaloz³⁴: Sincap.

İnsanlarla İlgili İsimler

cidduk: Küçük, sevimli çocuk.

Vücut ve Organlarla İlgili İsimler

zummuk³⁵: Yumruk.

Bitkilerle İlgili İsimler

kömsük: Kısa ve küçük mısır koçanı.

özül: Yabani ağaççık, ağ ağacı.

b.) Sıfatlar

billak: Parlak.

gogil: Saç örgüsü, ensede toplanan saç.

azgu: Çılgın, deli.

yalavuz: Yalnız.

---

³⁴ Bu sözcük, Feridun Tekin ve Samet Cantürk Cantürk tarafından hazırlanan Giresun ve Yöresi Ağızlarından Derleme Sözlüğüne Katkılar isimli çalışmada “**cavaloz:** Sincap (Tekin ve Cantürk, 2014: 36)” şeklinde yer almaktadır. Fakat sözcüğün Dereli ilçesi ağızına ait olduğu belirtilmemiştir.

³⁵ Bu sözcükle aynı anlama gelen sözcük, Derleme Sözlüğü'nde “**zumzuk, zumbuk:** Yumruk (DS/VI: 4402)” şeklinde yer almaktadır. Bu iki kullanım arasında hem yazım hem de anlam bakımından benzerlikler mevcuttur. Fakat “**zummuk**” biçimindeki kullanım Derleme Sözlüğü'nde yoktur.

c.) İkilemeler

cıntı pıntı: Cips, kola gibi yiyeceklere verilen genel ad, abur cubur.

d.) Deyimler ve Benzetmeler

zıbıç³⁶ gibi giyinmek: Dar giyinmek (DS/VI: 4366).

2. Derleme Sözlüğü'nde Olmasına Rağmen Anlamı Farklı veya Eksik Verilenler ile Yazılışları Farklı Olan Kelimeler

a.) İsimler

Yiyecek/İçeceklerle İlgili İsimler

cöbre: Çay posası, çayın geri kalan çöpleri (DS/II: 1005).

Bitkilerle İlgili İsimler

yavşu³⁷: Biçilen ekin veya mısır tarlasında yetişen yeşil taze otlar (DS/VI: 4208).

Alet/Eşya İsimleri

naşaba: Kulplu bardak (DS/IV: 3241-3242).

gol: Raf (DS/III: 2096-2097).

Vücut ve Organlarla İlgili İsimler

goşmak: Avuç içi (DS/III: 2108).

b.) Sıfatlar

emlek: Tutam, demet, buket (DS/III: 1738).

innem: Az, çok az (DS/IV: 2544).

bat: Uçurum, tarlaların yabani hayvan gelemeyecek olan bayır kısmı (DS/I: 568).

nebri: Erkek çocuklar için “yaramaz çocuk” manasında kullanılır (DS/IV: 3244).

pillak: Parlak (bkz. bıllak) (DS/V: 3455).

---

³⁶ Bu sözcük, Derleme Sözlüğü'nde “**zıbıç:** Kiraz, dut, üzüm gibi meyvelerin ince sapı (Eskisayaca / Ordu)” şeklinde geçmektedir. Fakat “**zıbıç gibi giyinmek**” şeklinde bir kullanım Derleme Sözlüğü'nde mevcut değildir.

³⁷ Bu sözcük, Feridun Tekin ve Samet Cantürk Cantürk tarafından hazırlanan Giresun ve Yöresi Ağzlarından Derleme Sözlüğüne Katkılar isimli çalışmada “**yavşu:** Hayvanlara verilen bir çeşit yeşil ot (Tekin ve Cantürk, 2014: 39)” şeklinde yer alırken, Erol Topal tarafından hazırlanan “Giresun Eynesil Ağzından Derleme Sözlüğü'ne Katkılar” isimli çalışmada “**yavşu:** Hayvanlara verilen bir çeşit ot (Topal, 2018: 295)” şeklinde yer almaktadır. İki çalışmada da sözcüğün Dereli ilçesi ağzına ait olduğu belirtilmemekle birlikte sözcük, makale yazarları tarafından “Derleme Sözlüğü'nde Bulunmayan Kelimeler” kategorisine alınmıştır. Fakat sözcük, Derleme Sözlüğü'nde başka anlamlarla yer almaktadır.

3. Derleme Sözlüğü'nde Giresun Ağızlarında Kullanıldığı Anlamıyla Kullanılan Fakat Dereli/Giresun Ağızlarına Ait Olduğu Belirtilmeyen Kelimeler

a.) İsimler

gatık: Ayran (DS/III: 1935).

C.) EYNESİL İLÇESİ AĞIZLARINDA TESPİT EDİLEN KELİMELER

1. Derleme Sözlüğü'nde Hiç Rastlanmayan Kelimeler

a.) İsimler

Yiyecek/İçeceklerle İlgili İsimler

fol: Sert kabuğu çıkarılmış fındık meyvesi.

gacıır: Yaş fındığın dışındaki ince kabuk.

gavun armudu: Bir tür armut çeşidi.

palıç: Bir tür hamur ekmeği.

Ay/Mevsim ve Gün İsimleri

zabacca: Sabah, sabahleyin.

zabāça: Sabah, sabahleyin (**bkz. zabacca**).

Alet/Eşya İsimleri

zıpcık³⁸: Kızılağacın taze dalının tükürük yardımıyla çıkartılarak düdük gibi öttürülen alternatif müzik aleti. Ayrıca yörede küçük çocuklar bu müzik aletine üfleyince iyi ses çıkması için “hırı hırı hıpcık, zırı zırı zıpcık” derlermiş.

öttürmecük: **bkz. zıpcık.**

öse³⁹: Ateşte ucu tutuşmuş olarak yeni yanmaya başlayan odun.

paçuri: Bez parçası, paçavra.

pakça: Küçük ev, serentiye benzer yapılar.

efsi: Ucu yanmış olan odun.

Tarihsel/Kültürel İsimler

otçu göçü: Başta Giresun olmak üzere Doğu Karadeniz Bölgesi'nde insanların özellikle hayvanlarına daha fazla ot bulabilmek ve kışlık yiyeceklerini

³⁸ Bu sözcüğe hem anlam hem de yazılış bakımından benzer bir sözcük, Feridun Tekin ve Samet Cantürk tarafından hazırlanan Giresun ve Yöresi Ağızlarından Derleme Sözlüğüne Katkılar isimli çalışmada “**zıpcuk:** Fındık ya da kızılağaç sürgününün kabuğundan yapılan düdük (Tekin ve Cantürk, 2014: 39)” şeklinde yer almaktadır. İki sözcük arasında sadece ikinci hecede “ı” “u” değişimi mevcuttur. Bu durum yörede sözcüğün farklı şekillerde kullanıldığını göstermektedir. Ayrıca mevcut çalışmada sözcüğün Eynesil ilçesi ağızına ait olduğu belirtilmemiştir.

³⁹ Bu sözcük, Feridun Tekin ve Samet Cantürk tarafından hazırlanan Giresun ve Yöresi Ağızlarından Derleme Sözlüğüne Katkılar isimli çalışmada “**öse:** Ucu yanmış dal, sopa (Tekin ve Cantürk, 2014: 38)” şeklinde yer almaktadır. Fakat sözcüğün Eynesil ilçesi ağızına ait olduğu çalışmada belirtilmemiştir.

hazırlamak için yaylalara göç etme etkinliklerine verilen genel isimdir. Otçu göçü ismi, yörenin önemli geçim kaynaklarından olan mısır otlarının çapayla kazıldığı ot kazma zamanına geldiği için bu isimle anılır olmuştur. Günümüzde şenliklerle hatırlatılmaya çalışılan otçu göçü Haziran ayının sonunda başlayıp temmuz ayının ortalarına kadar devam etmektedir.

Bitkilerle İlgili İsimler

sıksapı: Sökülüp kurtulan ince mısır sapı.

Hayvanlarla İlgili İsimler

eviğik: Üveyik kuşu.

Diğer İsimler

sepgen⁴⁰: Rüzgârlı yağan yağmur.

sifde: İlk önce yapılan, siftah.

sifdiğin: İlk olarak.

ey vermek⁴¹: Yüksek sesle çağırıldığı zaman seslenen kişiye cevap vermek.

b.) Sıfatlar

bitduma: Azıcık, çok az.

citduma: Azıcık, çok az (**bkz. bitduma**).

fırfıkıç: Ağzına kadar dolu, çok dolu.

tasal: Takatsiz, tembel.

pipirik: Cesaretsiz, şüpheli, gölgesinden korkan.

sırappa: Sıraya dizili olan.

sibekbaşı: Gıcık, aksi, inat huylu.

danil: Geveze, dangalak.

gamalik: İşe yaramaz, uyuşuk.

c.) Fiiller

tasattuk etmek: Dağıtmak.

örkürmek: Bir kişinin taklidini yapmak, özenmek.

dazırtlamak: Hava göndermek, yellenmek.

---

⁴⁰ Bu sözcüğe hem anlam hem de yazılış bakımından benzer sözcükler, Derleme Sözlüğü'nde "**sepkın / sepen / sepgen**: Karla karışık yağan yağmur (DS/V: 3587)" biçimlerinde yer almaktadır. Fakat "**sepgen**" sözcüğü Derleme Sözlüğü'nde mevcut değildir.

⁴¹ Bu sözcük, Feridun Tekin ve Samet Cantürk tarafından hazırlanan Giresun ve Yöresi Ağızlarından Derleme Sözlüğüne Katkılar isimli çalışmada "**ey vermek**: Çağırmaya karşılık sesle yanıt vermek (Tekin ve Cantürk, 2014: 37)" şeklinde yer almaktadır. Fakat sözcüğün Eynesil ilçesi ağzına ait olduğu çalışmada belirtilmemiştir.

d.) Edatlar

deydağa⁴²: İşte orada.

2. Derleme Sözlüğü'nde Olmasına Rağmen Anlamı Farklı veya Eksik Verilenler ile Yazılışları Farklı Olan Kelimeler

a.) İsimler

Bitkilerle İlgili İsimler

padar: Çam ağacı kabuğu (DS/V: 3379).

piç: Fındık kökünden çıkan yeni sürgün, filiz (DS/5: 3453).

Alet/Eşya İsimleri

dayança: Koltuk değneği (DS/II: 1383-1384).

evsi: Bir kısmı yanık olan odun parçası (DS/III: 1815).

İnsanlarla İlgili İsimler

ekinci/ekinciler: Güneyli, Giresun'un güney tarafında, iç bölgelerde yaşayanlara verilen genel isim (DS/III: 1694).

b.) Sıfatlar

yalak: İnsanların sırtının ortasındaki çukurluk (DS/VI: 4136-4137, 4812).

zıpçık: Küçük baş, küçük kafa manalarına gelir (DS/VI: 4375-4376).

ganayaklı⁴³: Mazlum, sessiz, uslu, sakın, uysal (DS/III: 1908).

c.) Fiiller

keleplemek: Fırlatıp atmak (DS/IV: 2730; DS/VI: 4545).

follamak: Fındık, ceviz, kestane gibi kabuklu yemişlerin kabuğunu ayıklamak (DS/III: 1875).

---

⁴² Bu sözcüğe hem anlam hem de yazılış bakımından benzer sözcükler, Derleme Sözlüğü'nde “**deydā / deydaha**: İşte, orada, şurada (DS/II: 1326-1327, 1446)” şeklinde yer almaktadır. Fakat “**deydağa**” biçiminde bir sözcük Derleme Sözlüğü'nde mevcut değildir.

⁴³ Bu sözcük, Feridun Tekin ve Samet Cantürk tarafından hazırlanan “Giresun ve Yöresi Ağızlarından Derleme Sözlüğüne Katkılar” isimli çalışmada “**ganayaklı**: 1. Savunmasız kadın; 2. Saf, kimseye zararı olmayan kişi; 3. Hamile kadın (Tekin ve Cantürk, 2014: 37)” şeklinde yer almaktadır. Fakat sözcüğün Eynesil ilçesi ağızına ait olduğu çalışmada belirtilmemiştir. Ayrıca anlam olarak da iki sözcük arasında farklılıklar mevcuttur.

3. Derleme Sözlüğü'nde Giresun Ağızlarında Kullanıldığı Anlamıyla Kullanılan Fakat Eynesil/Giresun Ağızlarına Ait Olduğu Belirtilmeyen Kelimeler

a.) İsimler

elik geçi⁴⁴: Geyik, yabani keçi (DS/III: 1717).

gavsak: Fındığın dışındaki kurumuş olan yeşil kabuk (DS/III: 1940).

kerenti: Tırpan (DS/IV: 2754; DS/VI: 4548).

bacca: Bahçe (DS/I: 458).

b.) Sıfatlar

abuş: Aptal, salak, budala, şapşal (DS/I: 33-34-35).

accuk: Azıcık, çok az (DS/I: 41-42).

c.) Fiiller

dişemek: Bıçak, bıçkı, testere, orak gibi kesici aletlerin ağızlarını veya dişlerini eye ile bileylemek, keskin hale getirmek (DS/II: 1522).

ebrim / ebrimek: Erimek, eskimek, yıpranmak (DS/III: 1658, 1763-1764).

SONUÇ

Bu çalışmamızda Derleme Sözlüğü'ne Giresun'un Görele, Dereli ve Eynesil ilçeleri ağızlarından toplamda 207 sözcük katkı olarak sunulmuştur. Genel olarak çoğunluğunu Derleme Sözlüğü'nde hiç bulunmayıp Giresun ilçeleri ağızlarında kullanılan orijinal kelimelerin oluşturduğu bu söz varlığı çalışmasının ilçelere göre dağılımını gösteren tablolar aşağıdadır:

---

⁴⁴ Bu sözcüğün hem anlam hem de yazılış bakımından benzerleri, Derleme Sözlüğü'nde “**elik, elik keçi, eliyh geçişi** (DS/III: 1717)” şekillerinde yer almaktadır. Derleme Sözlüğü'nde bu sözcüğün “**elik geçi**” biçimindeki kullanımı mevcut değildir.

Tablo 1.

Görele/Giresun İlçesi Ağızlarına Ait Kelimelerin Dağılımı

Görele İlçesi Ağzı (Giresun)	İsim	Sıfat	Fiil	Edat	Beddua	İkileme	Deyimler ve Benzetmeler	Genel Toplam
Derleme Sözlüğü'nde Hiç Bulunmayanlar	35	23	16	2	1	2	6	
Derleme Sözlüğü'nde Olmasına Rağmen Anlamları Eksik ve Farklı Olanlar	22	5	9	1	1	-	1	
Derleme Sözlüğü'nde Olmasına Rağmen Görele/Giresun ağzına ait olduğu belirtilmeyenler	6	2	-	-	-	-	-	
Genel Toplam	63	30	25	3	2	2	7	132

Tablo 2.

Dereli/Giresun İlçesi Ağızlarına Ait Kelimelerin Dağılımı

Dereli İlçesi Ağzı (Giresun)	İsim	Sıfat	Fiil	Edat	Beddua	İkileme	Deyimler ve Benzetmeler	Genel Toplam
Derleme Sözlüğü'nde Hiç Bulunmayanlar	8	4	-	-	-	1	1	
Derleme Sözlüğü'nde Olmasına Rağmen Anlamları Eksik ve Farklı Olanlar	5	5	-	-	-	-	-	
Derleme Sözlüğü'nde Olmasına Rağmen Dereli/Giresun ağzına ait olduğu belirtilmeyenler	1	-	-	-	-	-	-	
Genel Toplam	14	9	-	-	-	1	1	25

Tablo 3.

Eynesil/Giresun İlçesi Ağızlarına Ait Kelimelerin Dağılımı

Eynesil İlçesi Ağzı (Giresun)	İsim	Sıfat	Fiil	Edat	Beddua	İkileme	Deyimler ve Benzetmeler	Genel Toplam
Derleme Sözlüğü'nde Hiç Bulunmayanlar	19	9	3	1	-	-	-	
Derleme Sözlüğü'nde Olmasına Rağmen Anlamları Eksik ve Farklı Olanlar	5	3	2	-	-	-	-	
Derleme Sözlüğü'nde Olmasına Rağmen Eynesil/Giresun ağzına ait olduğu belirtilmeyenler	4	2	2	-	-	-	-	
Genel Toplam	28	14	7	1	-	-	-	50

Transkripsiyon İşaretleri

ā: Normalden uzun a sesi.

ē: Normalden uzun e sesi.

ġ: Arka damak g ünsüzü.

ħ: Gırtlak ünsüzü olan h ünsüzü

KAYNAKÇA VE KISALTMALAR

- Akar, A. (2006). Ağız Araştırmalarında Yöntem Sorunları. *Turkish Studies*, 1(2), 37-53.
- Akça, H. (2017). Ağız Çalışmalarında Derleme Konuları ve Kaynak Kişilere Yönelilecek Sorular. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 27, 61-84.
- Bulduk, T. B. (2019). Gümüşhane İli ve Yöresi Ağızları SözVarlığında Eski Türkçe Kelimeler. *Mavi Atlas*, 7(1), 52-67.
- Bulut, S. (2013). Türkiye Türkçesi Ağızları Üzerine Çalışma Yapılmayan İl ve İlçeler. *Turkish Studies*, 8(1), 1129-1149
- Bulut, S. (2017). Ahıska Bölgesi Türkleri Ağzından Derleme Sözlüğüne Katkılar-I. *Asya Studies*, 2, 9-16.

Giresun İli Dereli, Eynesil ve Görele İlçeleri Ağızlarından Derleme Sözlüğü'ne Katkılar

Bulut, S. (2017). Giresun İli ve Yöresi Ağızlarında Kadın. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 325-355.

Bulut, S. (2018). Giresun İli ve Yöresi Ağızlarında Fındık. *Mavi Atlas*, 6(1), 205-232.

Buran, A. (2011). Türkiye Türkçesi Ağızlarının Tasnifleri Üzerine Bir Deneme. *Turkish Studies*, 6(1), 41-54.

Buran, A. (2015). *Türklük Bilimi Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Demir, N. ve Aydoğdu, Ö. (2008). *Giresun İli ve Yöresi Ağızları (Tarih-Dil İncelemesi-Metinler-Sözlük)*. Giresun: Giresun Valiliği Yayınları.

DS/I: Türk Dil Kurumu (2009). *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*, 1. Cilt, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

DS/II: Türk Dil Kurumu (2009). *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*, 2. Cilt, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

DS/III: Türk Dil Kurumu (2009). *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*, 3. Cilt, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

DS/IV: Türk Dil Kurumu (2009). *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*, 4. Cilt, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

DS/V: Türk Dil Kurumu (2009). *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*, 5. Cilt, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

DS/VI: Türk Dil Kurumu (2009). *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*, 6. Cilt, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Erdem, M. D. & Bölük, R. (2011). Kaş (Antalya) Ağzı Özellikleri Üzerine. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 6(1), 406-447.

Erdem, M. D., Kirik, E., Üst, S. & Dağdelen, G. (2009). Türkoğlu Ağzı (Kahramanmaraş Ağızları-1). *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 4(8), 2522-2565.

Ergin, M. (2012). *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul: Bayrak Yayınları.

Gülensoy, T. & Alkaya, E. (2011). *Türkiye Türkçesi Ağızları Bibliyografyası*. Genişletilmiş 3. Baskı, Ankara: Akçağ Yayınları.

GYAS: Tekin, F. & Cantürk, S. (2018). *Giresun ve Yöresi Ağız Sözlüğü*. İstanbul: Arı Sanat Yayınevi.

- Karahan, L. (2014). *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması*. 3. Baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2010). *Gramer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Küçük, S. (2019). Giresun Ağzında Kadın, Erkek ve Çocuk Giyim ve Kuşamına Ait Söz Varlığı. 2. *Uluslararası Dergi Karadeniz Sosyal Bilimler Sempozyumu Tam Metin Kitapçığı*, (Editör: Vedi Aşkaroğlu), 21-23 Haziran, 155-169.
- MDD:** Metin Dışı Derleme.
- Tekin, F. & Cantürk, S. (2014). Giresun ve Yöresi Ağızlarından Derleme Sözlüğüne Katkılar. *Diyaletolog*, 9, 33-46.
- Tekin, F. & Cantürk, S. (2019a). Doğankent ve Güce Yer Adları Üzerine Bir İnceleme. *Littera Turca*, 5(4), 808-834.
- Tekin, F. & Cantürk, S. (2019b). Giresun Yöresi Yayla-Oba Adları Üzerine Bir İnceleme. *Littera Turca*, 5(4), 835-860.
- Telli, B. (2017). Güneydoğu Anadolu Bölgesi Ağızlarında Geçen İkillemeler Üzerine Bir Değerlendirme. *HİKMET-Akademik-Akademik Edebiyat Dergisi*, 3(6), 133-149.
- Telli, B. & Bulduk, T. B. (2019). Adıyaman İli ve Yöresi Ağızlarından Derleme Sözlüğü'ne Katkılar: Fiil. *HİKMET-Akademik Edebiyat Dergisi*, 5(10), 98-115.
- Tellioğlu, İ. (2007). Doğu Karadeniz Bölgesinin Türk Yurdu Haline Gelmesi Hakkında Bir Değerlendirme. *Turkish Studies* 2(2): 654-664.
- Topal, E. (2018). Giresun Eynesil Ağzından Derleme Sözlüğü'ne Katkılar. *KARAM-Karadeniz Araştırmaları*, XV(59), 291-296.
- TS:** Türk Dil Kurumu (2011). *Türkçe Sözlük*, Ankara: TDK Yayınları.
- TS/VI:** Türk Dil Kurumu (2009). *Tarama Sözlüğü*, VI(U-Z), 3. Baskı, Ankara: TDK Yayınları.
- Yavuz, S. & Telli, B. (2013). İç Anadolu Bölgesi Ağızlarında Geçen İkillemeler Üzerine Bir Değerlendirme. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(3), 376-402.